

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттің 1беті

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА АРНАЛҒАН ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР

Пәні: Жобалық қызмет және дәлелді медицина негіздері

Пәндер коды: ZhKDMN 2213

БББ атауы: 6B10116 «Педиатрия»

Оқу сағаты/кредит көлемі: 120/4

Оқу курсы мен семестрі: 2/3

Білім алушылардың өзіндік жұмысы: 80

Шымкент, 2024 ж.

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық деңсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттің 2беті
Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	

Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар
 «Жобалық қызмет және дәлелді медицина негіздері» жұмыс оқу бағдарламасына
 сәйкес әзірленген және кафедра мәжілістерінде талқыланды.

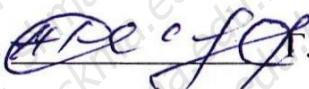
«Медициналық биофизика және ақпараттық технологиялар»

Хаттама № 11 " 30 " 05 2024ж.

Кафедра меншерушісі, ф.-м.ғ.к, қауым.проф. М.Б.Иванова

«Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық деңсаулық»

Хаттама № 1 " 17 " 08 2024ж.

Кафедра меншерушісі, м.ғ.к, қауым.проф. Г.Ж. Сарсенбаева

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттің 3беті

- 1. Тақырыбы №1:** Жобаны орындау: 1 кезең. Жоба тақырыбын таңдау критерийлері мен талаптары.
- 2. Мақсаты:** Білім алушыларды барлық критерийлер мен талаптарды ескере отырып, жобаның тақырыбын дұрыс анықтауга және тұжырымдауға қалыптастыру.

3. Тапсырмалар:

1. Жобаның тақырыбын анықтаңыз.
2. Таңдалған тақырыптың критерийлерге сәйкестігін көрсете отырып, өзектілігі мен маңыздылығын негіздеңіз.
3. Жобаның мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдаңыз
4. Мерзімдер мен қажетті ресурстарды ескере отырып, жоба бойынша жұмысты жоспарлаңыз
5. Аяқталған тапсырмаларды Trello құралына жіберіңіз.

4. Орындау/ бағалау түрі: презентация

5. БӨЖ орындау критерийлері: чек-парагы бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 1-2 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Жоба тақырыбы дегеніміз не және оны дұрыс таңдау неліктен маңызды?
2. Жоба тақырыбын таңдаған кезде қандай негізгі критерийлерді ескеру қажет?
3. Жоба тақырыбын құрастыру кезінде қандай талаптар сақталуы керек?

1. Тақырыбы №2: Жобаны орындау: 2 кезең. Тақырыптар бойынша жобаны жоспарлау.

- 2. Мақсаты:** білім алушыларды жобаны жоспарлау негіздерімен, оның ішінде жобаны сәтті құру және жүзеге асыру үшін қажетті негізгі кезеңдерді, әдістер мен құралдарды таныстыру.

3. Тапсырмалар:

1. Жобаның мақсатын сипаттаңыз
2. Жобаның табыстылығының критерийлерін тұжырымдаңыз
3. Trello, ChatGPT, Ганта диаграмма құралдарын пайдаланыңыз.
4. Тапсырмаларды орындау мерзімдерін белгілей отырып, жоба кестесін құрастырыңыз
5. Аяқталған тапсырмаларды Trello құралына жіберіңіз

4. Орындау/ бағалау түрі: презентация

5. БӨЖ орындау критерийлері: чек-парагы бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 2 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Жоспарлау дегеніміз не?
2. Жобаны жоспарлау құрылымына қандай элементтер кіреді?
3. Жоба сапасын жоспарлау үшін қандай құралдар қолданылады?

1. Тақырыбы №3: Жобаны орындау: 3 кезең. Тақырып бойынша әртүрлі сандық құралдарды пайдалану.

- 2. Мақсаты:** Жобалық қызмет үшін сәйкес құралдарды таңдап, пайдалануды үйрену.

3. Тапсырмалар:

1. Сандық құралды таңдаңыз.
2. Құралды пайдаланып жоба жасаңыз.
3. Google пішінінде бірлескен құжат жасаңыз және оны толтырыңыз
4. Canva бағдарламасында жоба қызметінің постерін жасаңыз
5. Скриншоттарды және орындалған әрекеттердің сипаттамасын қоса, құралды қалай пайдаланғаныңыз туралы презентация дайындаңыз.

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық деңсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттін 4бетті

6. Аяқталған тапсырмаларды Trello қызметіне жіберіңіз

4. Орындау/ бағалау түрі: презентация

5. БӘЖ орындау критерийлері: чек-парагы бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 3 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Сандық құралдар дегеніміз не?

2. Нақты тапсырма үшін дұрыс сандық құралды қалай таңдауға болады?

3. Топтық жұмыстың қандай құралдарын ең пайдалы деп санайсыз және неге?

1. Тақырыбы №4: Жобаны орындау: 4 қезең. Тақырып бойынша әдебиет көздерін талдау

2. Мақсаты: Білім алушыларды жобаларды әзірлеу және жүзеге асыру үшін ғылыми-техникалық ақпарат көздерін тиімді табуға, бағалауға және пайдалануға үйрету.

3. Тапсырмалар:

1. Тиісті дереккөздерді іздеу және таңдау әдістерін зерттеу

2. Әртүрлі көздерден алынған ақпаратты жүйелеу және құрылымдау дағдыларын менгеру.

3. Оқу және зерттеу этикасының маңызды бөлігі болып табылатын дұрыс сілтеме жасау және дәйексөз келтіру дағдыларын менгеру.

4. Сандық құралдарды пайдаланумен байланысты негізгі қауіпсіздік қатерлерін зерттеңіз

5. Аяқталған тапсырмаларды Trello құралына жіберіңіз

4. Орындау/ бағалау түрі: презентация, есеп

5. БӘЖ орындау критерийлері: чек-парагы бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 4 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Әдебиеттік шолу дегеніміз не және оның жобалық қызметтегі рөлі қандай?

2. Әдеби дереккөздерді талдаудың негізгі кезеңдері қандай?

3. Пайдаланылған әдеби көздерге сілтемелерді қалай дұрыс пішімдеуге болады?

1. Тақырыбы №5: Жобаны орындау: 5 кезең. Жобаның нәтижелері мен өнімдері.

2. Мақсаты: Жоба нәтижелері мен өнімдерін бағалау және бақылау әдістері мен құралдарын анықтау

3. Тапсырмалар:

1. Жобаның максатын сипаттап, нәтижелерін талданыз.

2. Жобаның күшті және әлсіз жақтарын талданыз.

3. Қол жеткізілген нәтижелердің сипаттамасы кірген аяқталған жоба бойынша презентация дайындаңыз

4. Орындау/ бағалау түрі: презентация, баяндама

5. БӘЖ орындау критерийлері: чек-парагы бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 5 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Жобаның нәтижесі қандай?

2. Жоба нәтижелерінің қандай түрлерін анықтай аласыз?

3. Жобаның нәтижесіне жетудің табыстылығын қалай өлшеуге болады?

4. Жоба өнімін жүзеге асыру барысында қандай тәуекелдер туындауы мүмкін?

1. Тақырыбы №6: №1 аралық бақылау

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»	
«Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттің 5беті	

2. Мақсаты: Білім алушылардың өтілген тәжірибелік сабак және БӘЖ тақырыптары бойынша білімін бағалау

3. Тапсырмалар: тест сұрақтар

4. Орындау/ бағалау түрі: тестілеу

5. БӘЖ орындау критерийлері:

Балдар (%-тік құрамы)	Баға
90-100	Өте жақсы
70-89	Жақсы
50-69	Қанағаттанарлық
0-49	Қанағаттанарлықсыз

6. Тапсыру мерзімі: 5 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау: тест тапсырмаларын орындау.

1. Тақырыбы №7: Дәлелді денсаулық сақтау.

2. Мақсаты: Дәлелді денсаулық сақтау туралы түсінік беру.

3. Тапсырмалар:

1. Денсаулық сақтау жүйесін дамытудың басым бағыттарын анықтау;
2. медициналық көмек көрсетудің стандарттарын әзірлеу және бағдарламаларын қалыптастыру;
3. Қоғамдық денсаулық және денсаулық сақтау мәселелерін шешуде дәлелді медицинаның орны.

4. Орындау/ бағалау түрі: реферат, баяндама, презентация, зияткерлік карта, тест тапсырмаларын құрастыру.

5. БӘЖ орындау критерийлері: чек-парагы бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 6-7 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Сіз дәлелді денсаулық сақтауды қалай түсінесіз?

2. Дәлелді медицина нені зерттейді?

3. Денсаулық сақтаудағы менеджменттің рөлі қандай?

1. Тақырыбы №8: Клиникалық эпидемиологияда қолданылатын биологиялық статистиканың негізгі көрсеткіштері. Pubmed дереккорындағы COVID 19 емі туралы мақалаларды қарап шығыңыз.

2. Мақсаты: Мақсаты: биологиялық статистикалық көрсеткіштерді зерттеу. Pubmed деректер базасында COVID 19 емдеу туралы мақалаға талдау жүргізу.

3. Тапсырмалар:

1. Эпидемиологияның ғылым ретіндегі анықтамасы.
2. Биологиялық статистиканың құрамас бөліктегі.
3. Биологиялық статистиканың негізгі көрсеткіштері.
4. COVID 19 еміне талдау және мониторинг жүргізу

4. Орындау/ бағалау түрі: реферат, баяндама, презентация, зияткерлік карта, тест тапсырмаларын құрастыру.

5. БӘЖ орындау критерийлері: чек-парагы бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 7 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Қандай биологиялық статистиканы білесіз?

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттің ббеті

2. Эпидемиология нені зерттейді?

1. Тақырыбы №9: Құрастырылған сұрақтар түрлері: диагностика, емдеу, этиология және болжам.

2. Мақсаты: Құрастырылған сұрақтардың түрлерін оқып үйрену.

3. Тапсырмалар:

1. Диагностика түсінігі.
2. Емдеу түсінігі және түрлері.
3. Этиология ұғымы.
4. Болжам ұғымы.

4. Орындау/ бағалау түрі: реферат, баяндама, презентация, зияткерлік карта, тест тапсырмаларын құрастыру.

5. БӨЖ орындау критерийлері: чек-парады бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 8 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Диагностика дегеніміз не?
2. Этиология дегеніміз не?
3. Болжам дегеніміз не?
4. Сіз қандай емдеу түрлерін білесіз?
5. Сіз қалай ойлайсыз, этиология және болжам бір-бірімен байланысты?

1. Тақырыбы №10: Клиникалық ақпараттың сапасы, оны түсіндіру.

2. Мақсаты: Сапалы клиникалық зерттеудің критерийлерін оқып үйрену. Зерттеу жүргізу кезінде іріктеудің рандомизациясының әртүрлі тәсілдерін зерттеу.

3. Тапсырмалар:

1. Медицинадағы авторитарлық қатынастар жүйесі. Медициналық "мектептерді" қалыптастыру.
2. Бақыланатын зерттеудің сенімділік және анықтық факторлары. Рандомизация тәсілдері.
3. Зерттеу қуаты.
4. Дәлелді медицина бойынша негізгі ақпараттық базалар.

4. Орындау/ бағалау түрі: реферат, баяндама, презентация, зияткерлік карта, тест тапсырмаларын құрастыру.

5. БӨЖ орындау критерийлері: чек-парады бойынша бағалау

6. Тапсыру мерзімі: 9 күн.

7. Әдебиет: 1 қосымшаны қараңыз

8. Бақылау:

1. Зерттеудің қандай түрлерін білесіз?
2. Қандай ақпарат көздері мен түрлері бар?
3. "Ақпаратты түсіндіру" терминінің мәні неде?
4. Рандомизация процесі дегеніміз не және ол зерттеу кезінде не әсер етеді?

1. Тақырыбы №11: Мәселелік дәрілер туралы түсінік. Қазіргі фармакотерапияның дамуындағы дәлелді медицинаның рөлі.

2. Мақсаты: Проблемалы дәрілер туралы түсінік. Қазіргі фармакотерапияның дамуындағы ДМ рөлін білу.

3. Тапсырмалар:

- 1.Проблемалық дәрілер.
2. Заманауи фармакотерапия.

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттің 7беті

3. Фармакотерапияның дамуындағы ДМ рөлі.
 4. Фармакотерапия мен дәлелді медицина арасындағы өзара байланыс.
 5. Фармакотерапияның даму тарихы.
- 4. Орындау/ бағалау түрі:** реферат, баяндама, презентация, зияткерлік карта, тест тапсырмаларын құрастыру.
- 5. БӨЖ орындау критерийлері:** чек-парагы бойынша бағалау
- 6. Тапсыру мерзімі:** 10 күн.
- 7. Әдебиет:** 1 қосымшаны қараңыз
- 8. Бақылау:**
1. Қандай дәрі-дәрмектер проблемалы?
 2. Қазіргі фармакотерапияның дамуында ДМ қандай рөл атқарады?
 3. Қазақстанда фармакотерапияның дамуы қалай жүреді?
 4. Проблемалы дәрілерді оқытуда ДМ қандай рөл атқарады?
 5. ДМ мен фармакотерапия арасындағы байланыс қалай ойлайсыз?

Қосымша 1

Қолданылатын әдебиеттер:

Жобалау қызметі

Электрондық оқулықтар

1. Методические рекомендации по организации проектной деятельности обучающихся. АО «ЮКМА», 2022. <http://surl.li/vazqkn>

Дәлелді медицина негіздері

Негізгі

1. Дербісалина Г.Ә. Дәлелді медицина негіздері: Әдістемелік нұсқау/ Г.Ә. Дербісалина.- 3-ші бас.- Қарағанды: ЖК "Ақнұр", 2020. - 138 б.
2. Сәрсенбаева Г.Ж. Дәлелді медицина негіздері: оқу құралы/ Г.Ж. Сәрсенбаева.- 2-ші бас.- Караганды: АҚНҰР, 2019. - 190 бет.
3. Сәрсенбаева Г.Ж. Дәлелді медицина негіздері: оқу құралы/ Г.Ж. Сәрсенбаева.- Караганды: АҚНҰР, 2016. - 190 бет.
4. Evidence - Based Medicine how to practice and teach: textbook/S.E. Straus and other.- 4 th ed.- Edinburgh: Elsevier, 2019.- 324 р. Перевод заглавия: Доказательная Медицина. Как практиковать и учить
5. Калиева Ш.С. Информационно-дидактический блок по основам доказательной медицины: учеб. пособие / Ш.С. Калиева, Н.А. Минакова.- 2-е изд.- Караганда: АҚНҰР, 2019. - 190 с
6. Дербисалина Г.А. Дәлелді медицина сұрақтары мен жауаптары.-Ақ-Нұр,2014
7. Гринхальх Т. Дәлелді медицина негіздері: оқулық: аударма ағылшын тілінен/ жауапты ред. Г.С. Кемелова; қазақ тіліне ауд. Т.К. Сагадатова.- М: ГЭОТАР - Медиа, 2014. - 336 бет

Қосымша

1. Калиева Ш.С. Дәлелді медицина негіздері бойынша ақпаратты-дидактикалық жинақ: оқу құралы / Ш.С. Калиева, Т.К. Сагадатова; КР денсаулық сақтау министрлігі; ҚММУ.- 2-ші бас.- Караганды: ЖК "Ақнұр", 2019. - 182 бет.
2. Доказательная медицина в вопросах и ответах: учеб.-методическое пособие / Г.А. Дербисалина [и др.]. - Қарағанды: ЖК "Ақ Нұр", 2013.
3. Дербисалина Г.Ә. Дәлелді медицина негіздері: әдістемелік нұсқау.- 2-бас., толықт.- Қарағанды: ЖК "Ақ Нұр", 2013.

ОҢТҮСТИК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық» кафедрасы «Медбиофизика және ақпараттық технологиялар» кафедрасы Білім алушылардың өзіндік жұмысына арналған әдістемелік нұсқаулар	№ 35-11 (П)-2024 №58- -2024 8 беттің 8беті

Электрондық оқулықтар

1. Гринхальх Т. Дәлелді медицина негіздері [Электронный ресурс]: оқулық / қазақ тіл. ауд. Т.К. Сагадатова.- Электрон. текстовые дан. (40,4Мб). - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2017. - эл. опт.

2. Доказательная медицина в вопросах и ответах. Дербисалина Г.А., Ахметова Д.Н., Бекбергенова Ж.Б., 2020 /<https://aknurpress.kz/login>

3. Дәлелді медицина негіздері.Сәрсенбаева Г.Ж., 2019 <https://aknurpress.kz/reader/web/1420>
4. Дәлелді медицина негіздері бойынша ақпаратты-дидактикалық жинақ. Калиева Ш.С., Сагадатова Т.К., 2019 /<https://aknurpress.kz/login>
5. Дәлелді медицина негіздері. Дербисалина Г.Ә., 2019 <https://aknurpress.kz/login>
6. Калиева, Ш. С.Дәлелді медицина негіздері бойынша ақпаратты-дидактикалық жинақ [Мәтін]: оқу құралы / Ш. С. Калиева, Т. К. Сагадатова; ҚР Денсаулық сактау м-гі, Қарағанды Мемлекеттік мед. ун-ті. - 2-бас. - Қарағанды : Ақнұр баспасы, 2019. - 180 б. <http://elib.kaznu.kz/>
8. Раушанова А.М. Основы доказательной медицины: учеб.-метод. пособие / А. М. Раушанова; КазНУ им. аль-Фараби. -Алматы : Қазақ ун-ті, 2019. - 112 с. . <http://elib.kaznu.kz/>
9. П. Калиева Ш.С., Юхневич-Насонова Е.А. С.Т. Тулеутаева. Дәлелді медицина негіздері. – қалталы анықтама. –Алматы. «Эверо» баспасы, 2020. - 100 бет.
https://www.elib.kz/ru/search/read_book/837/

Электронды деректер базалары

№	Атауы	Сілтеме
1	ОҚМА электронды кітапханасы	https://e-lib.skma.edu.kz/genres
2	Республикалық жоғары оқу орындары аралық электрондық кітапхана	http://rmebrk.kz/
3	«Эпиграф» электронды кітапханасы	http://www.elib.kz/
4	Эпиграф – мультимедиялық оқулықтар портал	https://mbook.kz/ru/index/
5	«Зан» ақпараттық-құқықтық жүйесі	https://zan.kz/ru
6	ЭБС IPR SMART	https://www.iprbookshop.ru/auth
7	Cochrane Library	https://www.cochranelibrary.com/
8	«Aknurpress» сандық кітапхана	https://www.aknurpress.kz/